

BAROKNÍ ÚPRAVY KNIŽNÍCH VAZEB V KLEMENTINSKÉ JEZUITSKÉ KNIHOVNĚ

JAN NOVOTNÝ

Abstrakt: V úvodu příspěvku je poukázáno na důležitost pečlivého zaznamenání fyzického stavu knihovních exemplářů, zejména v případech, kdy dochází při restaurátorských pracích nebo za účelem pomocně-vědného bádání k narušení integrity historického artefaktu snímáním nevratně poškozených částí vazeb nebo unikátních fragmentů zlomků. Podrobněji jsou popsány důsledky barokních úprav hřbetů a hromadného odstraňování kovových prvků vazeb v klementinské knihovně. Na základě konzervátorského průzkumu dlouhodobě uložených svazků, srovnání podrobné fotografické dokumentace a analýzy historických pramenů bylo zcela nově vymezeno období, kdy docházelo k systematickému odstraňování kování a spon u klementinských vazeb.

Klíčová slova: Historické fondy, klementinská knihovna, fotografická dokumentace, barokní vazba, bílá olejová barva, knižní kování a spony, Karel Rafael Ungar (1743–1807), P. Chrystoph Miklis (1695–1765).

ÚVOD

Při průzkumech historických knihovních exemplářů jsou dokumentovány významné provenienční znaky a zvláštnosti, které přímo souvisí s dějinami knižní kultury, se čtenářským zájmem o knihu, se způsobem užívání a uložení knižního artefaktu po řadu staletí. Pro knihovědná bádání bývají důležitá i různá poškození, která vypovídají o frekvenci a způsobu používání knih v minulosti – nerozřezané listy, odloučené hrany, prasklé desky, ohnuté rohy, odstraněné kování, nefunkční spony. Za povšimnutí stojí rovněž úpravy a převazby knih, přetřené hřbety a nápisy na ořízkách.¹ Do života knihy zasahuje také řada vnějších vlivů, mezi které patří cenzura, stěhování, požáry, povodně nebo krádeže.

Z knih jsou často snímány unikátní fragmenty rukopisných nebo tištěných zlomků, na nichž jsou často zachovány provenienční vlastnické vpisky a původní signatury. Vyjmutý zlomek pak zpravidla bývá veden pod jinou signaturou a je zahrnut do jiné sbírky. Z hlediska zachování historické integrity knihovních exemplářů je důležité nejen pečlivě zaznamenat údaje o provenienci zlomku, ale i ponechat zprávu o sejmutí fragmentů na jejich původním místě pro další pomocněvědné využití.² Jedinečným identifikátorem knihovního exempláře obvykle bývá reálná knihovní signatura.³

Pokud se ohlédneme zpětně do minulosti, tak nalézáme stále méně záznamů o zásazích, které výrazně narušily celistvost a autentičnost knihovních exemplářů. V 50. a 60. letech

1 *PROVENIO: Knihovna Národního muzea* [online]. [Praha]: Národní muzeum [cit. 2013-08-25]. Dostupné z: <http://www.provenio.net>.

2 VNOUČEK, J. *Knihy v ohrožení: lze restaurovat středověké knihy, aniž by došlo ke ztrátám informací?* In: *VIII. seminář restaurátorů a historiků: referáty: Železná Ruda – Špičák, 25.–27. června 1991*. Praha: Státní ústřední archiv, 1992, s. 127–152. Zpravodaj pobočky ČIS; č. 39.

3 HLAVÁČEK, I. *Archivář a historik, zejména pomocněvědný historik, a konzervační praxe*. In: *Pátý seminář restaurátorů a historiků: 2. část sborníku, Strážnice 26.–28. 4. 1983*. Praha: Státní ústřední archiv, [1983], s. 37–45. Zpravodaj pobočky ČSVTS, 2.

docházelo během knihařských převazeb a mnohdy i při soudobých restaurátorských opravách k nenahraditelným ztrátám informací při odstraňování původních částí. Ve snaze o co nejdokonalejší funkčnost vazby, se zřetelem na maximální ochranu „cenného“ textového obsahu, bývala originální vazební struktura nenávratně poničena. Na nutnost změny přístupu při „konzervaci“ historických knih upozornil již v roce 1962 Prof. PhDr. Bohumil Nuska⁴ a později ve svém příspěvku Jiří Vnouček.⁵

K nenávratným ztrátám původních umělecko-řemeslných vazeb nebo jejich částí však docházelo již podstatně dříve. Takto můžeme u nejvzácnějších rukopisů Národní knihovny ČR shledat, že u naprosté většiny dlouhodobě uložených svazků chybí kovové části historických vazeb. Při pátrání v soudobých archivních pramenech se zatím nepodařilo nalézt o poměrně masovém snímání ochranného kování a spon žádný záznam. Typickými poškozeními klementinských svazků, která úzce souvisí s tímto razantním zásahem, se podrobněji zabýval Jiří Vnouček.⁶ Hlavní příčiny hromadného poškození klementinských vazeb, ovlivněné způsobem manipulace, formou uložení a péčí o knihovní exempláře (úpravami, opravami a převazbami), zařazuje do přelomu 18. a 19. století.

HROMADNÉ ODSTRAŇOVÁNÍ KOVÁNÍ A SPON V KLEMENTINSKÉ KNIHOVNĚ

Systematické odstraňování mosazného kování a celých spon s řemeny bylo zařazováno na konec 18. století,⁷ kdy byla klementinská knihovna zavalena přírůstkem ze zrušených klášterů, nebo dokonce až do průběhu 19. století.⁸ Po zrušení jezuitského řádu v roce 1773 byly ke klementinské knihovně postupně připojeny knihovny ostatních jezuitských kolejí a rezidencí. V roce 1777 byla v Klementinu založena pražská c.k. Veřejná a univerzitní knihovna, ke které byla přičleněna majorátní knihovna hrabat Kinských a Nová karolinská knihovna. V době josefínských reforem (1782–1789) knihovní sbírky rapidně narůstaly svozy z dalších řádových knihoven a dary. Za bibliothekáře Karla Rafaela Ungara (1780–1807) byla klementinská knihovna zahlcena vzrůstajícím přílivem knih a trpěla nedostatkem místa.⁹ Tento důvod by se mohl zdát přesvědčivý pro časové zařazení do výše uvedeného období, pokusme se však na celou problematiku hromadného odstraňování kovových částí vazeb podívat obšírněji.

Kování a spony plní především funkci ochrannou, na druhé straně se vyznačují výraznými typologickými znaky a doplňují umělecko-řemeslné ztvárnění vazeb.¹⁰ Zavřené spony

4 V případě historických fondů NK ČR zůstávají od počátku 19. století knihovní signatury prakticky beze změny, v klasifikačním systému zavedeném v c.k. *Veřejné a univerzitní knihovně Karlem Rafaelem Ungarem* došlo v průběhu 19. století pouze k záměně římského značení starých tisků (sign. I-LIV) za arabské a k vypuštění zkratky „MS“ u rukopisných signatur (sign. MS I-XVII).

5 NUSKA, B. Ochrana historické knižní vazby. In: *Historická knižní vazba. Sborník příspěvků k dějinám vazby a k metodice ochrany historických knižních vazeb, 1962*. Liberec: Severočeské muzeum, 1962, s. 66–75. Odborné a metodické příručky Severočeského musea; Sv. 1.

6 VNOUČEK, J. Přístup restaurátora k restaurování vzácných památek. In: *IX. seminář restaurátorů a historiků: referáty: Frenštát pod Radhoštěm – Trojanovice, 21.–23. září 1994*. Praha: Státní ústřední archiv, 1997, s. 137–141.

7 VNOUČEK, J. Konzervátorský průzkum nejvzácnějších rukopisů uložených v Národní knihovně České republiky. *Národní knihovna: knihovnická revue*, 1998, roč. 9, č. 2, s. 59–64. ISSN 0862-7487.

8 VNOUČEK, Konzervátorský průzkum..., 1998, s. 61.

9 VNOUČEK, J. Konzervátorský průzkum nejvzácnějších rukopisů uložených v Národní knihovně České republiky. In: *XII. seminář restaurátorů a historiků Praha 2003: sborník*. Praha: Národní archiv, 2005, s. 200. ISBN 80-86712-29-X.

10 PAVLÍKOVÁ, M. Pražská univerzitní knihovna za správy K. R. Ungara. In: *Ročenka Univerzitní knihovny v Praze 1957*. Praha: SPN, 1958, s. 5-47.

chrání vnitřek knihy před škodlivými vlivy atmosféry a světla, zabraňují prudkému kolísání vlhkosti v bloku, přístupu prachových částic a plísňových spor mezi jednotlivé listy. Pevné sevření spon zamezuje rovněž kroucení desek, které je podporované tahem usně při uložení v nevhodném prostředí. Dřevěné desky se postupně rozevírají směrem od knižního bloku, volná pergamenová folia se vlivem kolísání atmosférické vlhkosti kroutí, jejich zvlnění vede k deformacím bloku a k dalším sekundárním poškozením barevných vrstev a zlacení. Useň se při nízké relativní vlhkosti a vysoké teplotě smršťuje, nepřiměřený tah se projevuje hlavně v místě drážky, kde při namáhání a manipulaci přeschlá useň praská, deska následně visí pouze na neúměrně namáhaných vazech.¹¹

U klementinských vazeb tedy nebyla po odstranění spon zajištěna ochranná funkce pevného sevření bloku a navíc kování na deskách (pukly, nárožnice, středové a hranové kování), které mělo původně chránit vazbu před odřením potahu a poškozením desek, nebylo důkladně odstraněno, což způsobuje další závažná poškození vazeb [1].¹² Při manipulaci se svazkem na knihovním regálu dochází k odření a poškrábání vzácného potahu od zbytků hřebů a kovových trnů, které zůstávají nevyjmuty z dřevěných desek okolních svazků. Vzácným nálezem a cenným pramenem k morfologii ochranných prvků knižních vazeb může být zapomenutá pukla na desce (např. sign. IV E 12).

PŘETÍRÁNÍ HŘBETŮ VAZEB BÍLOU OLEJOVOU BARVOU

V roce 1727 byly knihovní fondy jezuitského řádu a kolejních knihoven umístěny do nově vybudovaného klementinského barokního sálu, který byl zařízen barokními knihovnickými skříněmi. Prefekt klementinské knihovny P. Chrystoph Miklis (v letech 1748–1757) knihy nově rozdělil, opatřil signaturami na předním přičeštní knih a umístil visle podle výšky do označených skříní. Přírůstky knih dával vázat do bílé vepřovice a podle pravidel pro prefekta z roku 1705 opatřil hřbety svazků v dolní části červenými signaturami, v horní části pak byl červenou olejovou barvou vyznačen autor a zkrácený název díla. Aby se od přírůstků nelišily ani starší hřbety svazků, nechal je podle soudobých estetických požadavků patrně v roce 1747 přetřít bílou olejovou barvou. Tímto opatřením docílil, že interiér barokní knihovny působil kompaktně. Podle knihovnického pomocníka Leopolda Johanna Scherschnika tato úprava stála 268 zlatých a trvala sedm let, tedy téměř celou dobu Miklisovy prefektury.¹³ Podle Dr. Marie Pavlíkové se v této úpravě knižních hřbetů zřejmě pokračovalo i za Miklisových nástupců P. Johanna Dreyhausena (v letech 1758–1771), P. Jana Pavlíka (1772) a ještě i za posledního prefekta jezuitské klementinské knihovny P. Charlese Maria Charuela (v letech 1773–1779).¹⁴

Barokní převazby v duchu monochromní uniformity nalezneme poměrně často v klášterních knihovnách s vlastní knihařskou dílnou. Převazovány byly poškozené a odřené svazky, jestliže knižní vazba neplnila svou přirozenou funkci, kvůli špatnému řemeslnému zpracování,

11 NUSKA, B. Typologie českých renesančních vazeb. In: *Historická knižní vazba. Sborník příspěvků k dějinám vazby a k metodice ochrany historických knižních vazeb, 1964–1965*. Liberec: Severočeské muzeum, 1965, s. 54–55. Odborné a metodické příručky Severočeského musea; Sv. 3–4.

12 Obrázky viz Barevná obrazová příloha.

13 NUSKA, B. Spony knih jsou k zavírání. In: *Historická knižní vazba. Sborník příspěvků k dějinám vazby a k metodice ochrany historických knižních vazeb, 1966–1970*. Liberec: Severočeské muzeum, 1970, s. 177–178. Odborné a metodické příručky Severočeského musea; Sv. 5–9.

14 TOBOLKA, Z. V. *Národní a univerzitní knihovna v Praze, její vznik a vývoj. Počátky knihovny až do r. 1777*. ed. František Horák. Vyd. 1. Praha: SPN, 1959, s. 56–57.

TRUHLÁŘ, J. Dějiny bibliothéky Klementinské. In: *Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice* 12. Praha: Václav Vlček, 1882, s. 660–661.

ale i z estetických důvodů, kdy byly hřbety přelepovány novou usní nebo přetírány barvou. Převažující bílou barvu používali cisterciáci, premonstráti a dominikáni, šedou františkáni, hnědou kapucíni, začernovány byly hřbety u zakázaných nebo nedoporučovaných knih. Přehledně malované barevné signatury na uniformním podkladu měly napomoci v orientaci při vyhledávání knih.¹⁵ Později natírané hřbety v období rokoka (2. pol. 18. století) a klasicismu odráží estetickou zálibu v bílé barvě, která podle tehdejších představ o antice měla vyjadřovat slohovou čistotu. Bělостné řady svazků, v některých interiérových knihovnách s hojně zlatenými hřbety, umístěné do zdobených skříní a regálů, v případě klementinského barokního sálu rámovaných sloupy se šroubovitě točenými nebo hladkými dřívky, umocňovaly jednotný soulad architektury, nástěnné malby, sochařské výzdoby a pravidelně vzorované podlahy, v jejímž středu stojí obvykle stojany se zemskými a nebeskými glóby nebo pupty s bohatě iluminovanými rukopisy a kolorovanými atlasy.¹⁶

Módní tradice přetírání svazků zapříčinila, že byla poničena řada bohatě zdobených hřbetů.¹⁷ Natření barvou bylo provedeno přímo i na odkryté hřbety knih, jestliže se původní potah nedochoval nebo byl poškozen. Hřbety vazeb bývají ojediněle upraveny také druhotným potažením bílé usně, jež je aplikovaná přímo na původní tříslončiněnou, někdy i v případě polokožených vazeb. Tyto barokní úpravy vedou ke snížení flexibility hřbetu, tuhost bývá navíc umocněna silně překlíženým knižním blokem, což způsobuje mechanické poškození vazeb při jejich otevírání [2].

O odstranění silné vrstvy bílých barokních nátěrů se v roce 1956 neúspěšně pokoušel Josef Vyskočil, vedoucí Ústřední konservační dílny státních vědeckých knihoven, založené v roce 1950 v prostorách Klementina.¹⁸ Přijatelnější přístup z hlediska zachování provenienčních znaků, historické integrity a umělecko-řemeslné hodnoty vazeb zastával Jiří Vnouček, vedoucí Oddělení restaurování v letech 1993–2005, kdy se snažil vrstvu olejové barvy¹⁹ na hřbetech kožených, pergamenových, ale i papírových vazeb zcela zachovat, a to i přes nežádoucí efekt snížené flexibility hřbetu a z toho vyplývajících potenciálních poškození v místech neúměrně namáhané drážky a úchytu desek. Při konzervaci odlupujícího se nátěru vyvstává problém, jak zároveň zlepšit sníženou ohebnost hřbetu a přitom pevně zafixovat silnou vrstvu nátěru.²⁰

Exaktní rozbor prvkového složení bílé olejové barvy²¹ byl proveden technoložkou NK ČR Ing. Janou Dernovškovou pomocí přenosného XRF (X-Ray Fluorescence) analyzátoru Niton XLT. Výsledná spektra naměřená metodou rentgenfluorescenční analýzy korespondují v případě podkladového nátěru s XRF spektrem olovnaté běloby a u malovaných signatur s XRF spektrem červené rumělky.²²

15 PAVLÍKOVÁ, Pražská univerzitní knihovna..., s. 37.

16 NUSKA, Typologie českých renesančních..., s. 34–35.

17 NUSKA, B. Knižní vazba a knihovny baroka, rokoka a klasicismu. In: BOHATCOVÁ, M. a kol. *Česká kniha v proměnách staletí*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, s. 322–332. ISBN 80-7038-131-0.

18 NUSKA, B. Konzervátorské marginálie článku K problematice restaurování starých knih a rukopisů. In: *Historická knižní vazba. Sborník příspěvků k dějinám vazby a k metodice ochrany historických knižních vazeb, 1966–1970*. Liberec: Severočeské muzeum, 1970, s. 58. Odborné a metodické příručky Severočeského muzea; Sv. 5–9.

19 Zpráva o činnosti univerzitní knihovny v roce 1956. In: *Ročenka Univerzitní knihovny v Praze 1956*. Praha: SPN, 1958, s. 209–210.

20 V literatuře je uvedena také jako vrstva bílé fermežové barvy, olovnatá běloba vytváří s fermeží rychle schnoucí sloučeninu tzv. sikativ. Viz např.: TOMŠŮ, J. Knižní vazba v období baroka, rokoka a klasicismu. In: ĎUROVIČ, M. a kol. *Restaurování a konzervování archiválií a knih*. 1. vyd. Praha; Litomyšl: Paseka, 2002, s. 389–390. ISBN 80-7185-383-6.

21 VNOUČEK, Konzervátorský průzkum..., 1998, s. 61.

22 V důsledku degradačních vlivů oxidace a škodlivých plynů jsou přetřené hřbety v současnosti charakterizovány spíše světle šedým odstínem.

PŮSOBNÍ BIBLIOTHEKÁŘE KARLA RAFAELA UNGARA V PRAŽSKÉ UNIVERZITNÍ KNIHOVNĚ

Po 23 letech od působení prefekta Miklise byl na místo prvního bibliothekáře pražské univerzitní knihovny jmenován dvorským dekretem z 20. října 1780 Karel Rafael Ungar, který nebyl spokojen s prací svých předchůdců. Při jeho nástupu byly knihovní svazky uloženy v barokním sále Klementina a ve třech přiléhajících chodbách v prvním poschodí. V severní chodbě, v době kdy knihovnu přejímal, stavěli truhláři nové regály. Knihy ve velkém sále a na chodbách byly volně umístěny ve skříních podle jednotlivých oborů, v jejich systematickém uspořádání však spatřoval Ungar vážné nedostatky, rovněž mu vadilo, že hřbety knih byly natřeny bílou olejovou barvou a signatury na nich vyznačeny barvou červenou. „Touto uniformitou ztrácí bibliothekář oporu pro paměť.“²³

Bibliothekář Ungar inicioval nové uspořádání knihovny, vycházel přitom z instrukce, platné od 30. dubna 1778 pro všechny univerzitní knihovny v rakouských zemích, v rámci jednotlivých pododdělení se přihlíželo také k formátovému stavění svazků na regálech. Signatury nově rozříděných knih měly být vyznačeny na přídeštní desek nebo na prvním bílém listu. Velký barokní sál vyhradil pro teologické obory, horní galerii pak pro rukopisy. Na reorganizaci a konečném uspořádání knihovny do 54 oddělení pracoval Ungar až do posledních let života.

Nové přírůstky byly zajištěny především guberniálním dekretem z 31. prosince 1782, který prikazoval všem pražským tiskařům a nakladatelům odevzdávat povinný výtisk, a později i dvorským dekretem z 2. dubna 1807 s rozšířením práva povinného výtisku na celé území Čech. Nesvázané výtisky předával Ungar pečlivě vybranému kniháři, na bohatě zlacených hřbetech potažených kůží byl v červeném a černém poli vyzlacen titul, označení svazku, rok a místo vydání. Dbalo se, aby všechny svazky jednoho díla měly zručně provedenou jednotnou vazbu, vazby přírůstků se dovedně přizpůsobovaly vazbám prvního svazku, cizí vazby se napodobovaly.²⁴ Pravděpodobně z pozdějšího období přelomu 18. a 19. století pochází zavěšovaná celopapírová převazba s tmavě šedým nebo tmavě hnědým škrabovým papírem, aplikovaná na všechny typy klementinských knih, bez ohledu na jejich vzácnost.²⁵

ZÁVĚR

Již za Miklisovy prefektury se klementinská knihovna rozrůstala, s počtem 15 258 svazků dovolených knih a neznámého počtu jezuitskou cenzurou zakázaných knih patřila mezi největší středoevropské klášterní knihovny své doby, a trpěla rovněž nedostatkem místa, podobně jako za pozdější prefektury Ungarovy. P. Chrystoph Miklis určil pevné umístění knih ve skříních a oddělil rukopisy od tisků, zřejmě podle praxe dvorní knihovny ve Vídni. Skříně byly označeny velkým písmenem antikvy, police římskou číslicí a pořadí každého svazku určovala arabská číslice. Jak již bylo uvedeno, z důvodů úspory místa byly svazky stavěny na výšku.²⁶

Při detailnějším prozkoumání fotografické dokumentace vzácných vazeb rukopisů, které jsou dlouhodobě uloženy v klementinských sbírkách, můžeme u rozsáhlé řady svazků (např. sign. III B 8, III E 21, IV D 7, IV E 20, IV H 20, V A 23, V B 19, V C 7, VIII D 16, VIII F 22, VIII H 18, IX D 1, × F 9, × G 3, × H 12, XIII F 2) pozorovat, že při roztírání

23 Naměřená spektra byla porovnáвана s databází spekter standardů běžně používaných pigmentů a barviv. Použitý postup vychází z metodiky DŘEVÍKOVSKÁ, J. – OHLÍDALOVÁ, M. *Metodika průzkumu a konzervace iluminací středověkých rukopisů* [online]. [Praha]: Národní knihovna ČR [cit. 2013-08-27] Dostupné z: <http://www.old.nkp.cz/restauratori/metodika.htm>.

24 PAVLÍKOVÁ, Pražská univerzitní knihovna..., s. 9.

25 PAVLÍKOVÁ, Pražská univerzitní knihovna..., s. 5–47.

26 VNOUČEK, Konzervátorský průzkum..., 1998, s. 61.

bílé olejové barvy došlo k přetažení tahů štětce na obě desky. V místech, kde byly původně upevněny pukly a nárožní kování, jsou zanechány stopy této barvy, nyní sešedlé.²⁷ Z přetřených otisků po kování lze usuzovat, že kovové prvky musely být z desek odstraněny již před Miklisovými úpravami hřebetů, nebo s největší pravděpodobností právě při svislém zařazování svazků do nových skříní umístěných v barokním sálu! [3].

Miklisovi nástupci pak zřejmě pokračovali ve snímání kování a spon, když průběžně umísťovali nově zkatalogizované přírůstky na regály nebo při pozdější reorganizaci knihovnických sbírek. Průzkum byl proveden zatím pouze u části rukopisů, které byly dokumentovány při restaurátorských pracích. Bádání by se mělo dále zaměřit také na inkunábule a staré tisky, které se v klementinské knihovně nacházely do 80. let 18. století.

BAROQUE TREATMENTS OF BOOK BINDINGS IN CLEMENTINUM JESUIT LIBRARY

Summary: In the beginning of the paper is pointed out to the importance of careful documentation of the physical condition of library holdings, especially in cases where the restoration works or historical research are interfering the integrity of the historical artifact by the removal of irreversibly damaged parts of book bindings or unique fragments. In detail are described consequences of baroque treatments of spines and mass removal of metallic elements of book bindings in Clementinum Library. Based on the conservation survey of over a long period stored volumes, comparison of detailed photographic documentation and analysis of historical sources, the period when the metal furniture and clasps were systematically removed from Clementinum book bindings was newly defined.

Keywords: Historical book holdings, Clementinum Library, photographic documentation, baroque book binding, white oil paint, book furniture and clasps, Karel Rafael Ungar (1743–1807), P. Chrystoph Miklis (1695–1765).

PhDr. Jan Novotný (*1973)

Po absolvování oboru Konzervátorství a restaurátorství na Střední průmyslové škole grafické v Praze začal od roku 1992 pracovat v Národní knihovně ČR jako restaurátor knižních vazeb, od roku 1999 je držitelem restaurátorské licence Ministerstva kultury ČR. Na Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze zakončil v roce 2013 rigorózní studium s odborným zaměřením na dokumentaci fyzického stavu vzácných knihovnických exemplářů. V NK ČR se v současnosti zabývá komplexní ochranou historických knihovnických fondů, problematikou digitalizace fotografické dokumentace včetně její ochrany a zpracování v digitálním archivu ResIS.

---

27 TOBOLKA, *Národní a universitní knihovna...*, s. 53–64.